

Żbikowski, Andrzej

"Les pauvres au moyen age. Etude sociale", Michel Mollat, Paris 1978 :
[recenzja]

Przegląd Historyczny 71/4, 859

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Żbikowski, Andrzej

"Les pauvres au moyen age. Etude sociale", Michel Mollat, Paris 1978 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 71/4, 859

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

w wyniku antropomorfizacji pojęć chrześcijańskich. Zaprzecza natomiast istnieniu politeizmu, jak i też wyżej rozwiniętych form kultu u Słowian zachodnich i wschodnich, podważając wiarygodność przekazów źródłowych dotyczących „panteonów” ruskich i zachodniosłowiańskich, jako wtretów bądź późnych, bądź obcych kulturowo.

Trzecia i ostatnia część pracy poświęcona jest chrystianizacji Słowian i kolejnym etapom recepcji nowej wiary przez różne grupy społeczne. Ukształtowanie się stosunkowo gęstej sieci parafialnej, co ostatecznie zadecydowało o sukcesie chrześcijaństwa, przypadające na koniec XII wieku, stanowi końcową cezurę rozważań autora.

Czysto utylitarny, funkcyjny charakter religii Słowian był czynnikiem ułatwiającym przyjęcie chrześcijaństwa, o którego sukcesie w poważnej mierze zadecydowały atrakcyjne, a obce dotychczasowemu systemowi wierzeń idee eschatologiczne nowej wiary umiejętnie eksponowane przez propagandę misyjną.

Lekturę dzieła ułatwia obszerny indeks osób, nazw geograficznych i etnicznych, a także niezwykle obszerne i wyczerpujące przypisy, zaś język pracy, zabarwiony w momentach dyskusyjnych subtelnym poczuciem humoru czyni z „Religii Słowian” rzadko dziś spotykany przykład naukowej prozy polemicznej najwyższego rzędu.

M. W.

Michel Mollat, *Les pauvres au moyen age. Etude sociale*, Hachette, Paris 1978, s. 395.

Wokół dziejów średniowiecznych grup marginalnych urosła już w historiografii europejskiej potężna literatura. W większości są to jednak analizy szczegółowe, ograniczone do pojedynczych, często wyizolowanych terytoriów lub wąskich, ściśle określonych grup społecznych. Napisania brakującej syntezy podjął się znany historyk francuski Michel Mollat. W pięknej książce spróbował prześledzić dzieje „ludzi biednych” na przestrzeni całego klasycznego średniowiecza. Autor przyjął przejrzysty, chronologiczny układ pracy, dzieląc całe średniowiecze na cztery okresy. W każdym z nich istniały inne formy „ubóstwa”, różne były przyczyny stawania się „biednym” oraz panowały odmienne relacje pomiędzy społecznościami marginalnymi, a resztą społeczeństwa. Na udział wpłynęła także historia „dobroczynności” średniowiecznej, przede wszystkim kościelnej. Część wstępna pracy poświęcona została analizie średniowiecznego słownika dotyczącego „ubóstwa” oraz ustaleniu ekonomicznego i społecznego progu stawania się człowiekiem biednym. Rozdział ten ukazał wieloznaczność średniowiecznej „marginalności”, zależnej w głównej mierze od niepewnych, łatwo i nagle się zmieniających warunków bytowych. Rozdziały następne to analiza zmieniających się w dziejach form „ubóstwa”, zależnych przede wszystkim od ogólnego poziomu ekonomicznego danych społeczeństw.

Okres pierwszy to stulecie od piątego do jedenastego, bardzo słabo oświetlone źródłowo. „Biedni” tej epoki to prawie wyłącznie rolnicy, uzależnieni od zmiennych warunków atmosferycznych, samowoli feudalów, itd. Wyróżnia ich także prawie zupełny brak zainteresowania się reszty społeczeństwa ludźmi pozbawionymi środków do życia. Sytuację zmieniło dopiero powstanie zakonów żebraczych i ich „nowe spojrzenie na biednych”. Były to czasy wielkich przemian mentalnych i religijnych, a wypracowana wówczas nowa postawa wobec grup marginalnych związana była także z ogromnymi przekształceniami strukturalnymi ówczesnych społeczeństw, a szczególnie z przełomem urbanistycznym.

Stosunkowa obfitość źródeł dla tych czasów spowodowała jednak zmniejszenie klarowności wykładu i pozostawienie do dalszych analiz wielu wątków zaledwie naszkicowanych. Nie zmienia to jednak ogólnej oceny, w której Michel Mollat potrafił przybliżyć nam ludzi zupełnie nieznanymi z kart „historii oficjalnej”. Na zakończenie warto dołączyć opinię wydawców, iż: „Michel Mollat pokazuje nam, że los biednych nie zależy wyłącznie od przyczyn ekonomicznych, społecznych, technicznych i politycznych ale uzależniony jest także od mentalności biednych i od mentalności społeczeństwa które ich otacza”.

A. Ż.